

QUẢN LÝ, ĐIỀU HÀNH GIÁ THEO CƠ CHẾ THỊ TRƯỜNG: NHỮNG THÀNH CÔNG VÀ ĐỊNH HƯỚNG

ThS. NGUYỄN ANH TUẤN - Cục trưởng Cục Quản lý Giá (Bộ Tài chính)

Sau 30 năm đổi mới, đồng hành cùng với quá trình đổi mới kinh tế-xã hội của đất nước, công tác quản lý, điều hành giá đã đạt được những bước tiến dài trong việc chuyển đổi từ cơ chế giá kế hoạch hóa tập trung sang cơ chế giá thị trường có sự quản lý của Nhà nước. Công tác quản lý, điều hành, bình ổn giá đã đạt được những thành công bước đầu góp phần kiềm chế lạm phát, ổn định kinh tế vĩ mô.

Những thành công trong công tác quản lý, điều hành giá

Sau 30 năm đổi mới, công tác quản lý điều hành giá đã đạt được những bước tiến dài trong việc chuyển đổi từ cơ chế giá kế hoạch hóa tập trung sang cơ chế giá thị trường có sự quản lý của Nhà nước và hoàn thiện cơ chế điều hành giá theo hướng phù hợp hơn với các quy luật của kinh tế thị trường. Công tác kiểm tra, thanh tra chấp hành pháp luật về giá, phân tích dự báo giá và công khai thông tin về giá đã được tăng cường, tạo được sự tin tưởng, đồng thuận trong xã hội. Những thành quả của công tác quản lý, điều hành giá đến nay đã đạt được những kết quả nổi bật như sau:

Thứ nhất, hoàn thiện môi trường pháp lý quản lý nhà nước về giá, góp phần hoàn thiện thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.

Phải nói rằng, đến nay, môi trường pháp lý để quản lý, điều hành giá đã từng bước được xây dựng và kiện toàn; tiếp tục được bổ sung theo hướng tôn trọng quyền tự định giá, cạnh tranh về giá của tổ chức, cá nhân sản xuất kinh doanh theo quy định của pháp luật; đẩy mạnh phân cấp và nâng cao vai trò quản lý nhà nước về giá cho các Bộ quản lý ngành, lĩnh vực và các địa phương.

Luật Giá được Quốc hội thông qua ngày 20/6/2012 (có hiệu lực thi hành từ ngày 01/01/2013) đánh dấu một bước cơ bản hoàn thiện thể chế quản lý giá. Được kế thừa và phát triển từ Pháp lệnh Giá năm 2002, Luật Giá tạo ra khuôn khổ pháp lý thuận lợi để quản lý giá theo cơ chế giá thị trường, có sự

điều tiết của Nhà nước và phù hợp với các cam kết quốc tế. Các Nghị định quy định chi tiết Luật Giá và các thông tư hướng dẫn thi hành nghị định được xây dựng và ban hành đúng tiến độ, tạo sự đồng bộ và kịp thời đưa Luật Giá vào cuộc sống.

Thứ hai, quản lý, điều hành giá theo cơ chế thị trường có sự điều tiết của Nhà nước

Cùng với quá trình phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hoàn thiện môi trường pháp lý quản lý Nhà nước về giá, đến nay, theo Luật Giá, Nhà nước đã giảm mạnh việc quy định giá trực tiếp và chỉ còn quy định giá một số ít hàng hóa dịch vụ độc quyền, tài nguyên quan trọng; hàng dự trữ quốc gia, sản phẩm dịch vụ công ích, dịch vụ sự nghiệp công sử dụng ngân sách nhà nước. Đối với đại bộ phận hàng hóa dịch vụ trong nền kinh tế, Nhà nước tôn trọng quyền tự định giá và cạnh tranh về giá theo pháp luật của các tổ chức, cá nhân sản xuất kinh doanh. Nhà nước quản lý giá, điều hành sự vận động của giá cả thị trường và bình ổn giá chủ yếu bằng các phương thức gián tiếp thông qua việc xây dựng môi trường pháp lý, điều hòa cung cầu; điều hành đồng bộ chính sách tài chính, tiền tệ, chính sách thương mại, tổ chức kiểm soát thị trường, chống buôn lậu và gian lận thương mại dưới mọi hình thức, tăng cường công tác kiểm tra, thanh tra.

Cơ chế quản lý giá trên đã góp phần làm cho thị trường hoạt động công khai minh bạch hơn, giảm thiểu hoạt động của thị trường ngầm, làm cho hệ thống tin hiệu về giá trên thị trường mang tính

khách quan hơn thông qua việc mở rộng cơ chế thẩm định giá, đấu thầu, đấu giá đối với hàng hóa dịch vụ mua sắm từ nguồn ngân sách nhà nước; các hàng hóa dịch vụ sản xuất theo đặt hàng của Nhà nước; các công trình xây dựng cơ bản; đấu giá quyền sử dụng đất, đấu thầu dự án có sử dụng đất. Cơ chế đó, về cơ bản đã tạo ra môi trường cạnh tranh về giá theo pháp luật, có động lực kích thích sản xuất phát triển, góp phần chống thất thu và tăng thu cho ngân sách nhà nước, phát huy và phân bổ có hiệu quả nguồn lực của đất nước.

Hệ thống giá điện, than, xăng dầu, dịch vụ công từng bước được điều hành theo cơ chế thị trường có sự điều tiết của Nhà nước và cho đến nay, giá than, xăng dầu đã được điều hành phù hợp với thị trường; giá điện và giá một số dịch vụ công (y tế, giáo dục...) đang tiếp tục được điều hành theo lộ trình thị trường đã đề ra.

Kế thừa những thành quả của 50 năm quản lý, điều hành giá và qua 30 năm đổi mới, công tác quản lý, điều hành giá tiếp tục được kiên trì thực hiện theo cơ chế thị trường có sự điều tiết của Nhà nước góp phần phát triển kinh tế xã hội của đất nước, sử dụng và phân bổ nguồn lực của đất nước có hiệu quả và thúc đẩy hội nhập quốc tế.

Thứ ba, thực hiện tốt công tác quản lý, bình ổn giá Công tác quản lý, bình ổn giá nhất là trong những thời điểm thị trường có nhiều biến động về giá (như dịp Tết Nguyên đán, vào các mùa lễ hội...) đã được Chính phủ chú trọng tăng cường, chỉ đạo. Với vai trò là cơ quan giúp Chính phủ thực hiện chức năng quản lý Nhà nước về giá, Bộ Tài chính đã phối hợp với các bộ, ngành, địa phương thực hiện tốt công tác quản lý, điều hành và bình ổn giá theo chức năng nhiệm vụ được giao.

Các biện pháp đáng chú ý là: (i) Tăng cường theo dõi sát diễn biến thị trường để có biện pháp điều tiết kịp thời, bảo đảm cân đối cung cầu hàng hóa để hạn chế hiện tượng tăng giá bất hợp lý; (ii) công khai, minh bạch trong điều hành đối với giá năng lượng và các hàng hóa, dịch vụ quan trọng, thiết yếu khác theo quy định của pháp luật về giá; (iii) điều chỉnh giá hàng hóa và dịch vụ công theo nguyên tắc thị trường có sự quản lý của nhà nước, phù hợp với mục tiêu kiểm soát lạm phát; chủ động áp dụng các biện pháp bình ổn giá cả thị trường (như các biện pháp về tài chính, tiền tệ, sử dụng Quỹ Bình ổn giá; (iv) biện pháp đăng ký

giá; định giá cụ thể, giá tối đa, giá tối thiểu, khung giá phù hợp với tính chất của từng loại hàng hóa, dịch vụ...).

Đặc biệt, căn cứ Pháp lệnh Giá và Luật Giá, các địa phương đã chủ động triển khai Chương trình bình ổn thị trường đối với một số mặt hàng thiết yếu tại địa phương. Chương trình đã được mở rộng qua từng năm và ngày càng thu hút được các tổ chức, cá nhân tham gia theo hướng xã hội hóa, không sử dụng ngân sách nhà nước. Trong dịp Tết Ất Mùi 2015, đã có 30 địa phương thực hiện chương trình bình ổn thị trường mà không sử dụng vốn vay từ ngân sách địa phương hoặc chi hỗ trợ kinh phí để đưa hàng về nông thôn, vùng sâu, vùng xa, hải đảo.... Các bộ, ngành, địa phương được giao trách nhiệm nhiều hơn và tham gia tích cực hơn trong việc quản lý nhà nước về giá đối với hàng hóa, dịch vụ thuộc lĩnh vực phụ trách. Những giải pháp tổng thể đó là yếu tố quan trọng giúp Chỉ số giá tiêu dùng (CPI) cả nước tăng thấp trong những năm gần đây, góp phần thực hiện mục tiêu kiềm chế tốc độ tăng giá tiêu dùng đề ra theo Nghị quyết của Quốc hội và Chính phủ.

Theo số liệu của Tổng cục Thống kê, Chỉ số giá tiêu dùng (CPI) bình quân năm 2014 tăng 4,09% so với năm 2013, thấp hơn nhiều so với mức tăng tương ứng của các năm trước (năm 2013 tăng 6,6%, 2012 tăng 9,21%, 2011 tăng 18,58%). CPI tháng 6/2015 tăng 0,55% so với tháng 12/2014, thấp nhất so với mức tăng cùng kỳ các năm giai đoạn từ 2002 đến nay.

Thứ tư, công tác kiểm tra, thanh tra chấp hành pháp luật về giá tiếp tục được tăng cường

Công tác kiểm tra, thanh tra chấp hành pháp luật về giá, thuế, phí đã được tăng cường triển khai thường xuyên và có sự phối hợp chặt chẽ giữa các bộ, ngành, địa phương. Qua đó, đã phát hiện và xử lý nghiêm các trường hợp vi phạm pháp luật về quản lý thị trường, pháp luật về quản lý giá, thuế, phí và công bố công khai trên các phương tiện thông tin đại chúng, góp phần ổn định thị trường giá cả. Đặc biệt thực hiện kiểm tra công tác bình ổn giá và kiểm tra giám sát việc đăng ký giá, kê khai, niêm yết giá theo quy định của pháp luật, nhất là các hàng hóa, dịch vụ thiết yếu như: Sữa dành cho trẻ em dưới 6 tuổi, than bán cho sản xuất điện, khí hóa lỏng (LPG), cước vận tải, thép xây dựng, xi măng, phân bón, thức ăn chăn nuôi, thuốc chữa bệnh...

Thứ năm, phát triển nghề thẩm định giá phù hợp với tiến trình đổi mới cơ chế quản lý giá

Xuất phát từ yêu cầu đổi mới công tác quản lý

giá phù hợp với nguyên tắc của thị trường, trong đó giảm dần vai trò định giá trực tiếp của Nhà nước và tôn trọng quyền tự định giá và cạnh tranh về giá của doanh nghiệp (DN) theo quy định của pháp luật, nghề thẩm định giá đã được hình thành và phát triển và ngày càng đáp ứng kịp thời nhu cầu xác định giá trị tài sản trên nhiều lĩnh vực của nền kinh tế.

Trải qua gần hai thập kỷ xây dựng và phát triển, công tác quản lý nhà nước về thẩm định giá đã đạt được những thành quả đáng khích lệ trong việc hoàn thiện hành lang pháp lý cho hoạt động thẩm định giá, đặc biệt là Hệ thống tiêu chuẩn thẩm định giá Việt Nam; phát triển đội ngũ thẩm định viên thông qua việc chuẩn hóa hoạt động đào tạo dài hạn, bồi dưỡng ngắn hạn nghiệp vụ thẩm định giá, cập nhật kiến thức hàng năm cho các thẩm định viên về giá hành nghề; định kỳ tổ chức thi, cấp thẻ thẩm định viên về giá... tạo điều kiện phát triển nghề thẩm định giá của Việt Nam. Tính đến ngày 29/5/2015, cả nước có 1.231 thẩm định viên được Bộ Tài chính cấp thẻ thẩm định viên về giá, trong đó có 898 thẩm định viên đăng ký hành nghề thẩm định giá tại DN, có 174 DN thẩm định giá và 33 chi nhánh của DN thẩm định giá được Bộ Tài chính thông báo có đủ điều kiện hoạt động thẩm định giá.

Ngoài ra, hợp tác quốc tế trong lĩnh vực thẩm định giá cũng được chú trọng tăng cường thông qua việc học hỏi kinh nghiệm của các quốc gia, các tổ chức quốc tế về thẩm định giá, tham gia đầy đủ và tích cực vào các cuộc họp thường niên của các tổ chức thẩm định giá quốc tế mà Việt Nam (Cục Quản lý Giá làm đại diện) đã là thành viên (Hiệp hội thẩm định giá các nước ASEAN-AVA, Hội đồng Tiêu chuẩn Thẩm định giá quốc tế - IVSC). Tổ chức thành công các Hội nghị Thường niên Hiệp hội thẩm định giá các nước ASEAN-AVA năm 2002, 2014 mà Việt Nam giữ vai trò Chủ tịch và một số Hội nghị trụ bị khác của AVA.

Thứ sáu, đẩy mạnh thông tin tuyên truyền về giá cả các mặt hàng

Trong thời gian qua, Bộ Tài chính và Cục Quản lý Giá luôn thực hiện tốt việc tuyên truyền, phổ biến pháp luật về giá; giải thích, công khai thông tin về giá; minh bạch công tác quản lý, điều hành giá thuộc phạm vi phụ trách để giúp cho người dân hiểu rõ và tin tưởng, đồng thuận với chủ trương điều hành của Đảng và Nhà nước.

Công tác thông tin tuyên truyền được thực hiện đa dạng thông qua Cổng thông tin điện tử của Bộ Tài chính, Trang thông tin quản lý Nhà nước về

giá và thẩm định giá, Tạp chí Thị trường giá cả của Cục Quản lý Giá. Các bài viết đăng tải trên các phương tiện thông tin đại chúng nhằm tuyên truyền, giải thích về cơ chế chính sách điều hành giá của Chính phủ nói chung cũng như các chính sách điều hành đối với các mặt hàng quan trọng, thiết yếu nói riêng (như điện, xăng dầu, gas, sữa)...

Thực tế cho thấy, nhờ làm tốt công tác thông tin tuyên truyền nên thời gian qua việc điều hành giá xăng dầu, bình ổn giá sữa... đã tạo được sự đồng thuận của xã hội, giảm bớt áp lực tăng giá dây chuyền, góp phần giảm áp lực lạm phát do tâm lý và đưa mặt bằng giá về mức hợp lý.

Như vậy, có thể đánh giá một cách tổng quát: Từ khi nước ta thực hiện cơ chế kinh tế thị trường đến nay, cơ chế quản lý giá, hệ thống giá đã tiếp tục được hoàn thiện hơn theo cơ chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, phù hợp với lộ trình hội nhập kinh tế quốc tế. Hệ thống giá đang trở thành hệ thống tín hiệu khách quan giúp các doanh nghiệp tính toán hiệu quả, xây dựng phương án sản xuất kinh doanh đạt hiệu quả cao nhất, ngăn ngừa rủi ro, cạnh tranh, tồn tại và đứng vững trên thị trường.

Định hướng công tác quản lý giá

Trong 5 năm tới, định hướng điều hành giá cần tiếp tục bám sát mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội của Đảng, Quốc hội và Chính phủ đã đề ra. Chiến lược Phát triển kinh tế xã hội 2011-2020 đã được Đảng ta khẳng định "Hoàn thiện thể chế kinh tế thị trường đồng bộ và hiện đại là tiền đề quan trọng thúc đẩy quá trình cơ cấu lại nền kinh tế, chuyển đổi mô hình tăng trưởng, ổn định kinh tế vĩ mô... Tiếp tục hoàn thiện chính sách và hệ thống thuế, cơ chế quản lý giá, pháp luật về cạnh tranh và kiểm soát độc quyền trong kinh doanh, bảo vệ người tiêu dùng...".

Triển khai chủ trương trên, Chính phủ đã ban hành Chương trình hành động thực hiện Kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội 2011-2020 tại Nghị quyết số 10/NQ-CP ngày 24/4/2012. Sau khi đánh giá tình hình thực hiện kế hoạch giai đoạn 2011-2015, Chính phủ tiếp tục triển khai xây dựng kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội giai đoạn 2016 - 2020 với mục tiêu: Giữ vững ổn định kinh tế vĩ mô, kiểm soát lạm phát, đi đôi với đẩy nhanh tốc độ tăng trưởng, đảm bảo cho nền kinh tế phát triển bền vững; phấn đấu đến năm 2020 nước ta cơ bản trở thành nước công nghiệp theo hướng hiện đại...; Đẩy mạnh hội nhập và hợp tác quốc tế (Chỉ thị số 22/CT-TTg ngày 5/8/2014 của Thủ tướng Chính phủ)

CHỈ SỐ GIÁ TIÊU DÙNG CẢ NƯỚC GIAI ĐOẠN 2010 - THÁNG 7/2015 (% TĂNG SO VỚI THÁNG 12 NĂM TRƯỚC)

	Tháng 1	Tháng 2	Tháng 3	Tháng 4	Tháng 5	Tháng 6	Tháng 7
2015	-0,20	-0,25	-0,1	0,04	0,20	0,55	0,68
2014	0,69	1,24	0,80	0,88	1,08	1,38	1,62
2013	1,25	2,59	2,39	2,41	2,35	2,40	2,68
2012	1,00	2,38	2,55	2,60	2,78	2,52	2,22
2011	1,74	3,87	6,12	9,64	12,07	13,29	14,61
2010	1,36	3,35	4,12	4,27	4,55	4,78	4,84

Nguồn: Cục Quản lý Giá

Trong bối cảnh nền kinh tế nước ta ngày càng hội nhập sâu rộng với kinh tế thế giới, kinh tế trong nước sẽ chịu tác động từ những biến động trên thị trường thế giới. Bên cạnh những thuận lợi từ việc mở rộng thị trường xuất khẩu, thu hút vốn đầu tư, viện trợ, kiều hối... kinh tế trong nước có thể chịu tác động bất lợi từ giá xăng dầu và giá các loại nguyên vật liệu đầu vào không ổn định và dễ bị ảnh hưởng bởi những biến động địa chính trị quốc tế.

Dự báo, trong 5 năm tới, nền kinh tế nước ta có nhiều chuyển biến tích cực do quá trình tái cơ cấu nền kinh tế, các giải pháp tháo gỡ khó khăn cho DN sẽ tiếp tục phát huy tác dụng. Trong lĩnh vực giá, thách thức đặt ra là rủi ro lạm phát tăng cao do việc tiếp tục thực hiện điều hành giá theo cơ chế thị trường đối với một số hàng hóa, dịch vụ chiến lược, quan trọng thiết yếu (như điện, than cho sản xuất điện, xăng dầu, dịch vụ y tế, dịch vụ giáo dục...). Hơn nữa, ngành Giá cũng gặp phải khó khăn trong việc kiểm soát độc quyền, liên minh liên kết về giá, chuyển giá; rủi ro về thiên tai, bão lũ, dịch bệnh trên cây trồng, vật nuôi xảy ra ảnh hưởng đến nguồn cung...

Trên cơ sở đó, công tác quản lý, điều hành giá giai đoạn 2016 - 2020 cần tiếp tục được điều chỉnh cho phù hợp với giai đoạn mới theo các nguyên tắc và định hướng sau:

Một là, tiếp tục thực hiện nhất quán nguyên tắc quản lý giá theo cơ chế thị trường, có sự điều tiết của Nhà nước; tôn trọng quyền tự định giá, cạnh tranh về giá của tổ chức, cá nhân sản xuất, kinh doanh theo quy định của pháp luật. Đẩy mạnh thực hiện công khai, minh bạch trong điều hành đối với giá điện, xăng dầu cũng như các hàng hóa, dịch vụ quan trọng, thiết yếu khác có ảnh hưởng đến sản xuất và tiêu dùng của người dân; điều tiết hài hòa lợi ích hợp pháp của người tiêu dùng, DN và nguồn thu của Nhà nước. Chủ động áp dụng các biện pháp bình ổn giá theo quy định của Luật Giá...

Hai là, đẩy mạnh đổi mới cơ chế hoạt động, cơ chế tài chính đối với đơn vị sự nghiệp công. Từng bước tính đủ giá dịch vụ sự nghiệp công và giảm trợ cấp ngân sách. Có cơ chế quản lý phù hợp khi chuyển một số loại phí, lệ phí sang giá dịch vụ phù hợp với cơ chế thị trường và giải phóng nguồn lực của khối sự nghiệp công lập.

Ba là, kiểm tra các yếu tố hình thành giá theo quy định của pháp luật đối với hàng hóa, dịch vụ thuộc Danh mục Nhà nước định giá; hàng hóa, dịch vụ thuộc Danh mục bình ổn giá và hàng hóa dịch vụ khác khi có biến động bất thường về giá... Cùng với đó, tăng cường công tác thanh tra, kiểm tra việc chấp hành pháp luật về giá kết hợp với kiểm tra chấp hành pháp luật về thuế để ngăn chặn và kiên quyết xử lý các hành vi vi phạm pháp luật về giá, hành vi tăng giá bất hợp lý, nhất là đối với các nguyên vật liệu quan trọng và các mặt hàng tiêu dùng thiết yếu. Bên cạnh đó, tăng cường quản lý thị trường, ngăn chặn và xử lý nghiêm các hành vi gian lận thương mại, đầu cơ găm hàng, thao túng thị trường, giá cả.

Bốn là, theo dõi sát diễn biến cung - cầu, thị trường, giá cả; tiếp tục làm tốt công tác tổng hợp, phân tích dự báo giá cả, cung - cầu thị trường để có phương án điều hành phù hợp từng thời kỳ, từng giai đoạn và thời điểm cụ thể.

Năm là, tiếp tục đẩy mạnh công tác thông tin, tuyên truyền, công khai thông tin về giá theo quy định của pháp luật để người dân hiểu rõ về chủ trương, biện pháp bình ổn giá, kiểm soát lạm phát, ổn định kinh tế vĩ mô, bảo đảm an sinh xã hội, góp phần tạo ra sự đồng thuận trong xã hội để hạn chế tối đa các tác động tăng giá do yếu tố tâm lý, kỳ vọng lạm phát.

Sáu là, đánh giá, tổng kết và tiếp tục hoàn thiện hệ thống pháp luật hiện hành về quản lý giá; đảm bảo tính thực thi, đáp ứng yêu cầu của nền kinh tế thị trường và hội nhập ngày càng sâu rộng với thế giới.